

Asia: VN/24322/2024

Arviomuistio koskien sääntelyä kehitysyhteistyön järjestämisestä

Kysymykset lausunnonantajalle (arviomuistion luvut suuntaa-antavia)

1. Arviomuistiossa esitetään uuden kehitysyhteistyötä järjestämistä koskevan lain säätämistä ja Laki valtion virastoista ja laitoksista (382/1989, jäljempänä "virastolaki") kumoamista. Virastolain tapaan arviomuistiossa esitetään säädettäväksi viranomaisille kuuluvasta yleistoimivallasta osallistua kehitysyhteistyön toimeenpanoon. Samalla toimivallan soveltamisalaa viranomaisten osalta esitetään yhtenäistettäväksi julkisuuslain 4 §:n kanssa. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten, mukaan lukien vaikutusten, osalta? (luku 2.1)

Kehitysyhteistyön toimeenpanijoita koskeva yhtenäisempi lainsäädäntö on perusteltua, jotta sen laajuutta ja vaikutuksia voidaan seurata. Kehitysyhteistyön muotojen merkittävät muutokset sekä toimeenpanijoiden moninaisuuden kehitys vuosien varrella ovat asianmukainen perustelu uuden lain säätämiseksi.

2. Millaisia näkemyksiä teillä on uuden kehitysyhteistyön järjestämistä koskevan lain ja sitä koskevan IKI-instrumentin soveltamisalaa koskevasta muutoksesta suhteessa korkeakouluihin? Miten korkeakouluja tulisi kohdella suhteessa julkisuuslain 4 §:n viranomaismääritelmään (luku 2.1)

N/A

3. Kehitysyhteistyön järjestämistä koskevaan uuteen lakiin esitetään päivitettäväksi IKI-yhteistyötä koskeva maksuperustesäännös. IKI-yhteistyön osalta on tarkoitus yhdenmukaistaa IKI-yhteistyötä koskevia kirjaus- ja kilpailutusnäkökulmia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen muutosten osalta? Millaisia näkemyksiä teillä on esityksen vaikutuksista? (luku 2.1)

N/A

4. Arviomuistiossa kuvataan ulkoministeriön tahtotila rahoittaa tulevaisuudessa monitoimijahankkeita, joilla rahoitettaisiin konsortioita, jotka muodostuisivat esimerkiksi viranomaisista, korkeakouluista ja säätiöistä ja yrityksistä (luku 2.1.1.4). Millaisia näkemyksiä, hyviä käytäntöjä tai toimintatapoja teillä on monitoimijamallin rahoittamiseen?

Monitoimijamallin ja sen rahoituksen kehittäminen edistää laaja-alaista yhteistyöstä kehitysmaakonteksteissa ja lisää vaikuttavuutta sekä kehitystulosten kestävyyttä. Mallin kehittämisessä on kuitenkin huomioitava arviomuistiossa mainittujen tahojen (viranomaiset,

korkeakoulut, säätiöt ja yritykset) lisäksi kansalaisjärjestöt ja niiden merkittävä lisäarvo konsortiotyön konsultaatiossa, suunnittelussa sekä toimeenpanossa.

Lain ja ohjeistuksen tulee huomioida monitoimijayhteistyön osapuolten rooli suorana osapuolena, ei palveluiden tuottajana, sillä konsortion jäsenet osallistuvat täysvaltaisesti, tasa-arvoisesti ja täysin velvoittein ja vastuin hankkeiden suunnitteluun jo valmisteluvaiheessa.

5. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää EU:lle tai muiden valtioiden kehitysyhteistyötoimijoille siirrettäviä tehtäviä koskien sekä selvennetään teknisen siirron mahdollisuutta (luku 2.1.3.1). Millaisia näkemyksiä teillä on selvitystä koskien?

“Mikäli kehitysyhteistyövarojen hallinnointiin voi liittyä julkisen vallan käyttöä ja toimivallan siirtoa, voi ulkoministeriö uudessa laissa kehitysyhteistyön järjestämisestä säätää toimivallan siirrosta kansallisten viranomaisten lisäksi toisen valtion viranomaiselle. (2.1.1)”

2.1.3. Delegoitu yhteistyö

HUOMIOITA DELEGOIDUSTA YHTEISTYÖSTÄ TOISEN MAAN KEHITYSYHTEISTYÖTOIMIJAN KANSSA:

- Suomen verovaroin rahoitetun kehitysyhteistyön hallinta, seuranta ja päätösvallan on pysyttävä Suomessa.
- Yhä merkittävämpi osa kehitysyhteistyörahoituksesta suunnataan kansalaisjärjestöjen kautta – delegoitu hallinto vaikuttaa erityisesti järjestöihin, joiden hallinnollinen taakka tulee kasvamaan. Järjestöjen kehitysyhteistyön hankehallintoon kuuluva viranomaisyhteistyö on tällä hetkellä byrokraattisesti suhteellisen kevyttä ja yhteistyö, viestintä, ohjeistukset ja neuvonta on helposti saatavilla. Tehtävien delegoinnissa on riski, että hyvä toimintatapa muuttuu, jos kansalaisyhteiskunnan kanssa käytävässä yhteistyössä ja dialogissa on kulttuurieroja ja enemmän hierarkiaa muissa EU-maissa.
- Suomen hallinto-osaaminen kehitysyhteistyössä heikkenee.
- Yhteistyötä ja tiettyjen yhteisten intressialojen (esim. koulutus, vammaisinkluusio) EU-maiden välillä tulee johdonmukaistaa muilla keinoilla, kuten kake-selonteon ehdotuksessa lisätä järjestöjen pääsyä kv-rahoitukseen.

- Vaikka "Delegoidulla yhteistyöllä pyritään delegoimaan selkeitä, laajempia kokonaisuuksia ja luomaan mahdollisimman yksinkertaisia järjestelyjä ja käytäntöjä." ja sen "tavoitteena on tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden vahvistaminen", on riskinä monimutkainen hankeviidakko ja entistä vaikeampi (EU) byrokratia. Lisäksi tutkimukset tai selvitykset eivät osoita, että laajentamalla yhteistyötä tai delegoimalla hallintoa pois UM:sta resurssien käyttö tehostuu tai kehitysyhteistyön vaikuttavuus ja tuloksellisuus parane. Sen sijaan tutkimukset puoltavat sektorit ylittävää tiedonvaihtoa viranomaisien kesken Suomessa sekä tiiviimpää monitoimijayhteistyötä.

- Delegoidusta yhteistyöstä täytyy olla selvityksiä ja esimerkkejä vastaavasta toiminnasta esimerkiksi muista Pohjoismaista (tai kulttuurisesti relevantista/samankaltaisesta kontekstista) ennen kuin hallinnon siirtoa aletaan pohtia vaikuttavuuden lisäämisen tarkoituksessa.

2.1.3.1. EU-delegoitu yhteistyö (Tekninen siirto)

- Suomessa hallinnoitavan EU-rahoituksen tekninen siirto ilman eduskunnan talousarvioprosessia lisäksi ketteryttä varojen liikkeellepanemiseen.

6. Arviomuistioon on kuvattu ulkoministeriön ulkoistamat asiantuntijahankinnat perustuslain 124 §:n arvion valossa. Uudessa laissa kehitysyhteistyön järjestämisestä on tarkoitus säätää muulle kuin viranomaiselle siirrettävien tehtävien osalta niiden asiantuntijahankintojen osalta, jotka nykytilassa arvioidaan julkisen hallintotehtävän siirtämiseksi. Arviomuistiossa esitetään myös mahdollinen tahtotila laajentaa asiantuntijapalveluhankintoja tiettyjen yhteistyömuotojen osalta. Millaisia näkemyksiä teillä on esityksestä ja sen vaikutuksista (luku 2.2)?

Kehitysyhteistyötä ja humanitaarista apua koskevien tehtävien siirtäminen yksityiselle (PL 124 §)

Rajatut tehtävän siirrot yksityiselle toimijalle (ostetut asiantuntijapalvelut) on tärkeää huomioida erityislaissa ja määritellä niiden rooli sekä vastuun ja päätösvallan raja. On edelleen varmistettava mm. avustustensaajien yhdenvertaisuus sekä ulkopuolisen asiantuntijatahon riippumattomuus arvioitavien avustusta hakevien järjestöjen suhteen.

7. Arviomuistiossa esitetään muutoksia valtionavustuslakiin (688/2001) niiltä osin, kun niihin liittyy ulkoministeriön toimintaa koskevia erityispiirteitä (luku 2.3). Muilta osin valtionavustusten myöntämiseen sovellettaisiin valtionavustuslakia. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännösten osalta?

Esitetty säännös koskien ulkoministeriön harkintavaltaa valtionavustusten maksamisen keskeyttämisestä tai lopettamisesta vahvistaa järjestöjen toiminnan kestävyys ja tuloksellisuuden toteutumista sekä riskienhallintaa väärinkäyttöepäilytilanteissa.

8. Arviomuistiossa selvitetään tarvetta säätää kehitysyhteistyövarojen väärinkäytöstä ilmoittavien henkilöllisyyden suojasta nykyistä lainsäädäntöä kattavammin (luku 2.4). Ulkoministeriön arvion mukaan uuteen lakiin kehitysyhteistyön järjestämisestä voitaisiin säätää ilmoittajien henkilöllisyyden suojelemisesta esimerkiksi laki finanssivalvonnasta (878/2008) 71 a-c §:n tapaan. Millaisia näkemyksiä teillä on esitettyjen säännöstarpeiden osalta?

Ilmoittajien henkilötietojen salassapidon turvaaminen sekä henkilöllisyyden suojaaminen ovat erittäin huomionarvoisia varmistuksia ja tärkeitä kehitysyhteistyön hauroat kontekstit huomioiden. Ja kuten arviomuistiossa todetaan, ne ovat ilmoituskanavien toiminnan ja väärinkäytösten ehkäisyn edellytys.

9. Muut mahdolliset kommentit arviomuistiossa esitetyistä arvioinneista ja esityksistä?

-

Hakola Harri
Fida International ry